

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМИРЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР У ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню проблематики ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України. У статті показано, що є багато питань, які мають бути вирішені для забезпечення ефективного застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві. Автором дослідження критично оцінюються недоліки, які ускладнюють законодавчу регламентацію примирювальних процедур у господарському судочинстві, виявлено та згруповано основні проблеми їх реалізації. Показано, що необхідність використання примирювальних процедур є очевидною, оскільки, їх застосування сприятиме поліпшенню доступу до правосуддя, скороченню навантаження на суди, допоможе скоротити строки розгляду справ та відсоток оскаржуваних рішень, дозволить зменшити судові витрати, а також поліпшити якість судових рішень, сприятиме підвищенню поінформованості населення з питань примирювальних процедур та забезпечить сторонам спору/конфлікту можливість усвідомленого вибору належного шляху його врегулювання та досягнення примирення між сторонами спору. У статті проведено аналіз судової статистики щодо кількості звернень сторін до примирювальних процедур у господарських справах, визначено питому вагу звернення сторін до процедури врегулювання спору за участю судді та питому вагу затверджених мирових угод у загальній кількості примирювальних процедур, зроблено висновки щодо ефективності застосування примирювальних процедур, визначено перспективи його застосування у сучасному господарському судочинстві України, а також розроблено рекомендації щодо вдосконалення законодавчого регулювання інституту примирювальних процедур та форм його реалізації у господарському судочинстві України. Автором проведено порівняльний аналіз правової природи інституту врегулювання спору за участю судді та медіації, визначено їх відмінні складові елементи та можливості паралельного або суміжного застосування.*

Ключові слова: *господарське судочинство, господарський процес, примирення сторін, примирювальні процедури, врегулювання спору, врегулювання спору за участю судді, медіація, мирова угода.*

Yaroslav S. Yarosh

Department of Economic Law and Economic Justice
Educational and Scientific Institute of Law
Taras Shevchenko Kyiv National University
Kyiv, Ukraine

EFFICIENCY OF THE APPLICATION OF CONCILIATION PROCEDURES IN THE ECONOMIC JUSTICE OF UKRAINE

Abstract. *The article is devoted to the study of the problems of the effectiveness of the application of conciliation procedures in the economic justice of Ukraine. The article shows that there are many issues that must be resolved to ensure the effective application of conciliation procedures in commercial litigation. The author of the study critically assesses the shortcomings that complicate the legislative regulation of conciliation procedures in economic litigation, the main problems of their implementation are identified and grouped. It is shown that the necessity of using conciliation procedures is obvious, since their application will contribute to improving access to justice, reducing the burden on courts, will help to reduce the terms of consideration of cases and the percentage of contested decisions, will allow to reduce court costs, as well as improve the quality of court decisions, will contribute to raising awareness population on matters of conciliation procedures and will provide the parties to the dispute/conflict with the opportunity to consciously choose the appropriate way of its settlement and achieve reconciliation between the parties to the dispute. The article analyzes judicial statistics regarding the number of appeals by parties to conciliation procedures in economic cases, determines the specific weight of appeals by parties to dispute resolution procedures with the participation of a judge and the specific weight of approved settlement agreements in the total number of conciliation procedures, draws conclusions on the effectiveness of the application of conciliation procedures, determines prospects of its application in the modern economic justice of Ukraine, as well as developed recommendations for improving the legislative regulation of the institution of conciliation procedures and forms of its implementation in the economic justice of Ukraine. The author conducted a comparative analysis of the legal nature of the institution of dispute settlement with the participation of a judge and mediation, identified their distinctive constituent elements and the possibilities of parallel or adjacent application.*

Keywords: *economic litigation, economic process, conciliation of the parties, conciliation procedures, settlement of the dispute, settlement of the dispute with the participation of a judge, mediation, settlement agreement.*

ВСТУП

У сучасних надскладних умовах війни, в яких, на жаль, доводиться жити Українській державі, суб'єкти господарської діяльності зіштовхуються з низкою питань, вирішення яких, зокрема пов'язане з виявленням, запобіганням виникненню або вирішенням комерційних та/або економічних спорів. Варто зазначити, що такі спори вирішувати досить складно в силу самого предмета спору, кількості та складу його учасників, наявності кількох позовних вимог, неоднозначності тлумачен-

ня норм законодавства різними судовими інстанціями, а також недостатньо чітко сформованого правового регулювання господарських процесуальних відносин в Україні. Традиційним способом урегулювання господарських спорів в Україні є звернення до господарського суду. Однак існує багато негативних факторів, що впливають на якість судових процедур, серед них і недосконалість українського господарського процесуального законодавства, і тривалість розгляду справи в суді, і зловживання процесуальними правами, і публічність, і корупційні ризики та ін. Окрім того, існує доволі стійкий стереотип більшості учасників господарського процесу щодо можливого ухвалення «небажаного» рішення суду, а також, як наслідок – ймовірність ухилення від його виконання.

Проте необхідно зауважити, що нині спостерігається тенденція стрімкого розвитку альтернативних способів вирішення комерційних та/або економічних спорів, зокрема й застосування примирювальних процедур як і у територіальному вимірі (практично всі розвинуті демократичні країни світу тією чи іншою мірою запровадили та підтримують альтернативні методи вирішення спорів), так і у предметному (примирювальні процедури у вирішенні спорів застосовують практично в усіх сферах суспільного життя – господарських, цивільних, трудових, сімейних відносинах, без звернення до судових інстанцій вирішуються також і публічно-правові спори). Необхідність запровадження і застосування примирювальних процедур як засобу вирішення спорів не викликає жодних сумнівів, така практика вже стала невід’ємною частиною професійної діяльності юристів, адвокатів, суддів тощо.

Ураховуючи, що досліджуваний нами господарський процесуальний інститут є дещо новим у господарському судочинстві України, окремі аспекти запровадження і застосування примирювальних процедур уже стали темою наукових досліджень таких науковців, як: А. Бобкова [1], Н. Бойко [2], Н. Бондаренко-Зелінська [3], І. Бутирська [4; 5], С. Дяченко [6; 7; 8], А. Лесько [9], Н. Ментух [10], Н. Петренко [11], В. Резнікова [12], Л. Романадзе [13], С. Яценко [14] та ін.

Попри те, що в сучасній науці господарського процесуального права вже існує низка наукових праць, у яких досліджувалися сутність та проблематика примирювальних процедур як у цілому, так й їх окремих видів, зокрема деякі питання застосування примирювальних процедур потребують більш детального вивчення, чіткої систематизації та узагальнення.

Так, слід констатувати, що вітчизняними дослідниками проблематики застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України не було сформульовано універсальних підходів до розуміння сутності та засад примирювальних процедур, а також не розроблені конкретні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві в сучасних умовах, зокрема в умовах євроінтеграції України в статусі кандидата на членство в Європейському Союзі. Також необхідно дослідити проблеми, що виникають у зв’язку з практичною реалізацією при-

мирювальних процедур у господарському судочинстві, сформулювати пропозиції та рекомендації щодо ефективного застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві. Таким чином, потреба дослідження ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України додатково актуалізується браком теоретичних знань та браком аналітики щодо практики їх застосування, що суттєво впливає на перспективи вдосконалення правового регулювання відповідних процедур.

Отже, мета даного дослідження полягає в здійсненні юридичного аналізу ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України, виокремлення проблемних аспектів реалізації цього інституту господарського судочинства, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення його законодавчого регулювання.

1. МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ

У процесі даного дослідження було застосовано комплекс загальних, загально-наукових та приватно-наукових методів, що сприяло розгляду ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України як комплексного інституту права у взаємозв'язку з формами його реалізації. Нами було використано такі наукові методи пізнання, як аналіз та синтез, узагальнення, індукція та дедукція. Використаний у процесі даного дослідження системний метод дозволив здійснити аналіз форм реалізації інституту примирювальних процедур у господарському судочинстві України, розкрити підстави та засади застосування примирювальних процедур, окреслити коло проблемних питань щодо співвідношення й ефективності застосування примирювальних процедур, а також суміжних форм вирішення комерційних та/або економічних спорів, зокрема медіації. Логічний метод дозволив виокремити характерні ознаки та складові досліджуваних примирювальних процедур. Крім того, поряд із вищезгаданими методами наукового дослідження, також застосовувалися приватноправові методи. Наприклад, за допомогою формально-юридичного підходу досліджувалося чинне господарське процесуальне законодавство України, внаслідок чого стало можливим визначення юридичної природи досліджуваних категорій, так само як і виявлення їх ознак та особливостей існування та розвитку на сучасному етапі.

Статистичний метод використовувався для аналізу ефективності й узагальнення емпіричної інформації, що стосується теми дослідження. Соціологічні методи використовувалися при вивченні, аналізі та узагальненні судової практики в господарських справах щодо звернення сторін до примирювальних процедур. Названі методи дослідження використовувалися у роботі у взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило всебічність, повноту й об'єктивність дослідження, істинність отриманих наукових результатів.

Розробку рекомендацій щодо вдосконалення законодавчого регулювання інституту примирювальних процедур та форм його реалізації в господарському

судочинстві України проведено за допомогою методу правового моделювання. Загальний аналіз теоретико-юридичного, практичного та статистичного матеріалу дозволив не лише виявити та згрупувати основні проблеми реалізації інституту примирювальних процедур у господарському судочинстві України, а й позначити перспективи його застосування.

Нормативно-правовою основою даного дослідження є Конституція України, Господарський процесуальний кодекс України (*далі – ГПК України*), чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України, що закріплюють правові засади застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становить практика діяльності національних судів, статистичні матеріали тощо.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Сьогодні в Україні створено умови для існування різних альтернативних способів урегулювання господарських спорів, які врегульовано на законодавчому рівні, що, на нашу думку, є запорукою забезпечення доступу до правосуддя. Примирювальні процедури, зокрема врегулювання спору за участю судді, укладення сторонами мирової угоди, медіація відіграють важливу роль у суспільстві, як найбільш оптимальні способи вирішення комерційних та/або економічних конфліктів та спорів, адже такі процедури спрямовані перш за все на усунення причин їх виникнення, а також на забезпечення подальших мирних та конструктивних відносин між сторонами.

Варто зазначити, що сучасне господарське процесуальне законодавство України є сприятливим до примирювальних процедур. Так, сторони можуть укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового процесу, включаючи стадію виконання судового рішення (ч. 7 ст. 46, ст. 192 ГПК України); під час розгляду справи по суті суд сприяє примиренню сторін (ч. 5 ст. 196 ГПК України); передбачено певне стимулювання до примирення й можливість повернення 50% судового збору у разі укладення мирової угоди до прийняття рішення у справі судом першої інстанції або повернення 60% судового збору у разі відмови позивача від позову або визнання позову відповідачем досягнуто сторонами за результатами проведення медіації (ч. 1 ст. 130 ГПК України). У той же час, необхідно зауважити, що в Україні поки що не сформована культура мирного врегулювання господарських спорів, проте, на нашу думку, є певні категорії господарських спорів, що могли б вирішуватися сторонами спору виключно шляхом застосування відповідної примирювальної процедури, а не у судовому порядку. Вважаємо, що це, наприклад, можуть бути спори, що виникають із договірних правовідносин, спори щодо захисту ділової репутації, спори щодо недоговірних зобов'язань (відшкодування шкоди, повернення безпідставно набутого майна (коштів) та ін.), спори щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та ін.

На сьогоднішній день в Україні найбільш поширеними способами врегулювання господарських спорів шляхом застосування примирювальних процедур

е процедура врегулювання спору за участі судді та медіація. До речі, ці дві процедури по суті є різновидом переговорів, що відбуваються за участі незалежного та нейтрального посередника – судді або медіатора відповідно. При цьому слід зазначити, що процедура врегулювання спору за участю судді не є «судовою медіацією», хоча подібне хибне сприйняття є досить поширеним серед юристів, адвокатів та навіть суддів. Важлива відмінна особливість медіації полягає в тому, що відповідно до пункту 4 частини 1 статті 1 Закону України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 р. медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [15].

Результатом успішного врегулювання спору за участю судді є укладення мирової угоди, проте досягти компромісу не завжди вдається і дана процедура припиняється, про що постановляється ухвала судді.

Для визначення та аналізу причин, які впливають на результат та ефективність застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві, на нашу думку, насамперед необхідно визначити переваги та недоліки, що виникають у процесі їх застосування.

Так, щодо застосування процедури врегулювання спору за участю судді Н. Ф. Ментух зазначає, що до переваг даного способу врегулювання конфліктів належить: «...доступність для сторін, так, вказана процедура є елементом судового розгляду справи, додатковим етапом для сторін. Механізм застосування дає змогу досить комфортно з психологічного погляду робити м'який перехід від судового розгляду до процедури врегулювання спору за участю судді, а в разі потреби – повернутися до розгляду справи по суті в загальному порядку; відсутність додаткових грошових витрат для проведення зазначеної процедури (вартість покривається за рахунок судових витрат); відсутність ризиків, пов'язаних із позовною давністю; існування додаткових стимулів у вигляді повернення 50% судового збору в разі врегулювання спору» [10].

Запорукою успішного врегулювання спору за участю судді є й належне нормативно-правове регулювання, що, у свою чергу, суттєво впливає на ефективність примирювальної процедури. Проте положення статті 188 ГПК України свідчать про наявність колізій у правовому регулюванні досліджуваної нами процедури, а саме між частинами 5, 6 та 7 статті 188 ГПК України, зокрема частина 7 визначає, що «...під час проведення врегулювання спору суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі», натомість частини 5 та 6 цієї ж статті ГПК України встановлюють, що «під час проведення спільних нарад суддя ... роз'яснює сторонам предмет доказування щодо категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору. Суддя може запропонувати сторонам

можливий шлях мирного врегулювання спору. ... Під час закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, пропонувати стороні можливі шляхи мирного врегулювання спору» [16].

Зазначені вище неузгодженості, на нашу думку, вказують на існування дуже тонкої та проблемної межі між правом судді надавати сторонам роз'яснення та заборону надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі тощо. Оскільки, вважаємо, що надання суддею роз'яснень та пропозицій щодо можливого мирного врегулювання спору, а також роз'яснення суддею одній зі сторін окремо навіть судової практики в аналогічних судових спорах є юридичними порадами та рекомендаціями. Вважаємо, що у такому випадку пропозицію щодо шляхів мирного врегулювання спору, надану сторонам суддею, можна прирівняти до юридичних порад і рекомендацій, які суддя не має права надавати сторонам спору, що обумовлює існування певної правової колізії. Також варто зазначити, що гіпотетично суддя може бути зацікавлений у забезпеченні інтересів однієї зі сторін (тобто бути необ'єктивним, упередженим), що прямо заборонено господарським процесуальним законодавством України.

Оскільки під час нарад не здійснюється відеофіксація технічними засобами залишається відкритим питання, як у разі недотримання суддями норм господарського процесуального законодавства України щодо цієї процедури можна буде це довести, а також яку відповідальність нестимуть судді за такі порушення? Дійсно, при проведенні закритих нарад (ч. 2 ст. 188 ГПК України) такий факт зловживань з боку судді встановити практично неможливо, рівно й як те, що чинне господарське процесуальне законодавство України не передбачає відповідальності за вищезазначені діяння.

На нашу думку, існування між частинами 5, 6 та 7 статті 188 ГПК України такої нормативно-правової колізії потребує усунення на законодавчому рівні, зокрема шляхом розмежування між такими конструкціями як «пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору» та «надавати сторонам юридичні поради та рекомендації», що забезпечить, на нашу думку, незалежне та неупереджене врегулювання спору за участю судді. З урахуванням наведеного вище, пропонуємо частину 7 статті 188 ГПК України доповнити реченням такого змісту:

«Під юридичними порадами та рекомендаціями судді необхідно розуміти чіткі вказівки, надані суддею стороні (сторонам) спору, щодо дій сторони (сторін) у процедурі врегулювання спору за участю судді, які можуть бути використані ними з метою зловживання правами або як інструменти впливу одна на одну під час проведення врегулювання спору».

Тепер щодо практичних аспектів застосування сторонами господарського спору процедури медіації для його врегулювання. На наш погляд, необхідно зазначити, що врегулювання спору за участю судді та медіація – це дві принципово різні примирювальні процедури за суб'єктивним складом, за методами та процеду-

рою проведення. Перша, й головна, на нашу думку, відмінність між ними полягає саме в меті кожної з них. Так, урегулювання спору за участю судді має на меті досягнення консенсусу з урахуванням правових позицій сторін шляхом взаємних поступок. На відміну від попередньої примирювальної процедури, медіація має на меті повне забезпечення інтересів сторін, оскільки процедура врегулювання спору за участю судді не завжди може забезпечити однаковий рівень задоволення інтересів сторін.

Наступною відмінністю є темпоральні обмеження, зокрема відповідно до частини 1 статті 190 ГПК України процедура врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про її проведення, тоді як медіація не має чітких темпоральних строків, оскільки відповідно до частини 7 статті 46 ГПК України сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу, тобто тривалість процедури медіації регулюється за погодженням сторін та не є обмеженою в часі.

Згідно з ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 11 травня 2021 року «...у підготовчому засіданні 08.04.2021 року сторонами подано заяву, за змістом якої останні просять суд провести врегулювання спору у справі № 904/5868/18. Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 08.04.2021 року заяву позивача (за згодою відповідача) про врегулювання спору за участю судді задоволено. ... Сторонами станом на 11.05.2021 року спір у порядку, передбаченому статтею 188 цього Кодексу не врегульовано, строк урегулювання спору за участю судді закінчився, отже, наявні підстави для припинення врегулювання спору за участю судді з огляду на недосягнення сторонами мирного врегулювання спору за наслідками проведення врегулювання спору» [17]. З окреслених у даній статті проблемних аспектів практики застосування інституту врегулювання спору за участю судді, на нашу думку, варто звернути увагу на недоцільність установаження обмеженого строку розгляду питання щодо врегулювання спору за участю судді, а саме – врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про його проведення (ч. 1 ст. 190 ГПК України). Вважаємо, що унормовуючи на законодавчому рівні дане питання законодавцю не слід було встановлювати такі темпоральні рамки, оскільки, як засвідчує практика, це може суттєво вплинути на ефективність проведення досліджуваної процедури та призвести до певного формалізму в практичному її застосуванні.

Ураховуючи наведене вище, пропонуємо частину 2 статті 190 ГПК України викласти в наступній редакції:

«2. Строк проведення врегулювання спору за участю судді залежно від обставин справи і з причин, визнаних судом поважними, зокрема через велику кількість учасників процесу, необхідність залучення перекладача, об'єднання позовних вимог, неявку сторін з поважних причин, завантаженість судді, за учас-

тю якого здійснюється врегулювання спору, може бути продовжено до 15 днів про що суд постановляє відповідну ухвалу.»

Щодо підстав припинення здійснюваних примирювальних процедур, які можуть бути застосовані для врегулювання господарського спору, то врегулювання господарського спору за участю судді припиняється з чітко визначених частиною 1 статті 189 ГПК України підстав, а саме: 1) у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді; 2) у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді; 3) за ініціативою судді у разі затягування врегулювання спору будь-якою із сторін; 4) у разі укладення сторонами мирової угоди та звернення до суду із заявою про її затвердження або звернення позивача до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду, або в разі відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем. Про припинення врегулювання спору за участю судді постановляється ухвала, яка не підлягає оскарженню. Одночасно суддя вирішує питання про поновлення провадження у справі.

У разі припинення врегулювання спору за участю судді з підстав, передбачених пунктами 1–3 частини 1 статті 189 ГПК України справа передається на розгляд іншому судді, який буде визначений Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою.

Необхідно зазначити, що суддя, який брав участь у процедурі врегулювання спору, не може брати участь у розгляді цієї справи по суті або перегляді будь-якого ухваленого в ній судового рішення. Також частиною 2 статті 187 ГПК України встановлено обмеження щодо єдиної можливості сторін скористатися процедурою врегулювання спору за участю судді. Повторне звернення до цієї примирювальної процедури не допускається.

Досліджуючи питання ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України, вважаємо вкрай необхідним звернути увагу на те, що відповідно до частини 7 статті 46 ГПК України сторони можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу. Результат домовленості сторін може бути оформлений мировою угодою. Проте, саме питання примирення чинним ГПК України залишається неврегульованим, як це, наприклад, зроблено у Кодексі адміністративного судочинства України. Із цього приводу С. О. Корінний зазначає, що «...примирення сторін має яскраво виражений науковий напрям, укладається в концепцію щодо захисту прав і законних інтересів конфліктуючих сторін» [18]. Адже, в останні роки концепція альтернативного вирішення спорів, зокрема, й господарських стала поступово трансформуватися в концепцію адекватного вирішення спорів, а «...судова система вже не суперечить іншим способам вирішення спорів, а навпаки, вбудована в загальний спектр процедур вирішення спорів, одночасно зберігаючи свою унікальність для сторін в якості останньої інстанції в пошуку справедливості» [19].

Також у Рекомендації № R (86)12 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи від 16 вересня 1986 р. відносно заходів по недопущенню і скороченню

надмірного робочого навантаження на суди пропонується сприяти примиренню сторін як поза судовою системою, так і до або в ході судового розгляду [20].

У цьому контексті слушну думку висловлює Т. В. Степанова, яка зауважує, що «...дійсно, суд вирішує спір згідно чинного законодавства. Він не примиряє сторони і, відповідно, не усуває конфлікт між ними – це не його завдання. Наступна поведінка сторін у формі звернення у вищестоящу судову інстанцію (апеляційну, касаційну і т. ін.) або невиконання виконавчого документу, заснованого на судовому акті, об'єктивно відбиває те, що спір не вирішений, і сторони продовжують знаходитися в стані юридичного конфлікту. У зв'язку з цим соціальним завданням правосуддя має бути прагнення до вирішення конфлікту, що повинне спиратися на природу цього конфлікту, його особливості і суб'єктний склад, що є ключовими для його вирішення, важливу складову в якій займає таке правове явище, як примирення сторін» [21]. А отже, примирення можна визначити як законну і добровільну діяльність суб'єктів конфлікту, а в необхідних випадках – і третьої особи, сприяючої примиренню, спрямовану на мирне врегулювання конфлікту.

Ми підтримуємо вищенаведені наукові погляди щодо примирення сторін у господарському судочинстві, а тому з урахуванням вищенаведеного в умовах європейської інтеграції України та у межах вдосконалення правового регулювання примирення сторін у господарському судочинстві, на нашу думку, вбачається необхідність у розробленні та прийнятті проєкту Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо вдосконалення примирення сторін господарського судочинства», яким доцільно передбачити наступні зміни до ГПК України:

Доповнити ГПК України новою Главою 5–1 «Примирення сторін»:

Стаття 193–1. Примирення сторін

1. Сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок. Примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Сторони можуть примиритися на умовах, які виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Умови примирення не можуть суперечити закону.

2. За клопотанням сторін суд зупиняє провадження у справі на час, необхідний їм для примирення.

3. Умови примирення сторони викладають у заяві про примирення сторін. Заява про примирення сторін може бути викладена у формі єдиного документа, підписаного сторонами, або у формі окремих документів: заяви однієї сторони про умови примирення та письмової згоди іншої сторони з умовами примирення.

4. До ухвалення судового рішення у зв'язку з примиренням сторін суд роз'яснює сторонам наслідки такого рішення, перевіряє, чи не обмежені представники сторін у праві вчинити відповідні дії.

5. Умови примирення сторін затверджуються ухвалою суду. Затверджуючи умови примирення сторін, суд цією самою ухвалою одночасно закриває провадження у справі.

6. Суд постановляє ухвалу про відмову в затвердженні умов примирення і продовжує судовий розгляд, якщо:

1) умови примирення суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб або є невиконуваними;

2) одну зі сторін примирення представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє.

Стаття 193–2. Виконання умов примирення

1. Ухвала про затвердження умов примирення виконується сторонами в порядку і строки, які нею визначені.

2. Ухвала про затвердження умов примирення є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом.

3. У разі невиконання ухвали суду про затвердження умов примирення вона може бути подана для її примусового виконання в порядку, визначеному законодавством для виконання судових рішень.

Щодо врегулювання господарського спору шляхом застосування процедури медіації, то відповідно до частини 2 статті 17 Закону України «Про медіацію» таке врегулювання спору припиняється у разі: 1) укладенням сторонами медіації угоди за результатами медіації; 2) із закінченням строку проведення медіації та/або дії договору про проведення медіації; 3) у разі відмови хоча б однієї із сторін медіації або медіатора (медіаторів) від участі в медіації; 4) у разі визнання сторони медіації або медіатора (медіаторів) недієздатною особою або особою, цивільна дієздатність якої обмежена; 5) у разі смерті фізичної особи, яка є стороною медіації, або ліквідації юридичної особи, яка є стороною медіації; 6) в інших випадках відповідно до договору про проведення медіації та правил проведення медіації.

Також зазначимо, що жодних кількісних обмежень, як це встановлено частиною 2 статті 187 ГПК України для процедури врегулювання спору за участю судді, для процедури медіації не визначено. У разі потреби сторони спору можуть повторно до неї звернутися.

У цілому, аналізуючи ефективність застосування процедури врегулювання спору за участю судді, Л. Д. Романадзе слушно наголошує на існуванні кількох проблемних моментів:

«...аби дійсно бути ефективним на шляху до примирення сторін, потрібно мати відповідне бажання і навички. Усі підряд судді України не можуть мати ці навички. Попри те, що Національна школа суддів України постійно займається підвищенням кваліфікації суддів у цьому напрямку (стосується вказаної процедури), неможливо навчити всіх суддів дуже швидко. А навіть якщо їх навчити – це не запорука того, що вони будуть добрими примирювачами. Для цього людина має володіти певними властивостями;

...сьогодні створено умови для зловживання процесуальними правами. «Якщо в мене немає підстав для відведення судді, я можу робити вигляд, що хочу примиритися, увійти в цю процедуру й одразу з неї вийти. І все. Справа більше не може розглядатися цим суддею» [22].

Схожу думку висловлюють й В. Ю. Мамницький і М. Г. Кахнова, які вважають, що «...для вирішення вказаної проблеми доцільним було б проведення відбору суддів, які мають бажання та можуть проводити врегулювання спору за участю судді, та здійснення відповідної професійної підготовки таких суддів» [23].

На нашу думку, така наукова позиція заслуговує на підтримку, оскільки врегулювання спору між сторонами конфлікту беззаперечно вимагає фахових знань у сфері права, умінь та навичок процесуального посередництва. Для судді, за участю якого проводиться врегулювання спору обов'язковими є освітньо-професійні знання з конфліктології, психології, медіації та ін. Для ефективного здійснення процедури врегулювання спору суддям мають бути притаманні такі професійні та особисті якості як незалежність, нейтральність, неупередженість, толерантність, етична чутливість, моральність, емоційна стійкість, емоційна лабільність та інші особисті якості, які сприятимуть ефективному застосуванню процедури врегулювання спору за участі судді та, зокрема, його основній меті – примиренню сторін [24]. А тому, враховуючи наведене вище, у разі запровадження на законодавчому рівні вимог до освітньо-професійної підготовки суддів, за посередництва яких має здійснюватися процедура врегулювання спору, то, можливо, що виникне необхідність суттєвого змінення та вдосконалення зазначеної процедури, оскільки спір, який розглядається суддею, який не має відповідної освітньої кваліфікації саме як посередник у врегулюванні спору, доведеться передавати на розгляд іншому судді, який відповідатиме необхідним кваліфікаційним вимогам і матиме відповідні знання та навички.

Визначаючи перспективи ефективності застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві, зокрема процедури вирішення спору за участю судді та медіації на прикладі господарських справ, учені зазначають, що запропонована законодавцем можливість урегулювання спору за участю судді є більш виправданою моделлю вирішення господарського спору, ніж медіація. На нашу думку, така наукова позиція є слушною та заслуговує на підтримку, оскільки «...процес урегулювання спору координує саме суддя, який є юристом за освітою, розуміє всі юридичні аспекти спору та припускає, як саме може закінчитися розгляд конкретної справи в порядку судового провадження, він може роз'яснити сторонам процесуальні перспективи справи, зокрема, з посиланням на усталену судову практику в аналогічних справах» [25]. Суддя має можливість активно використовувати свій професійний досвід, судову практику з аналогічних справ тощо, а тому не є медіатором.

Основною метою врегулювання господарського спору за участю судді є досягнення сторонами компромісу та укладення мирової угоди, а відтак, й закриття

провадження у справі. Наприклад, Т. О. Гордієнко правильно вважає, що «...мирова угода є документом комплексної правової природи – це матеріально-правовий договір, укладення якого призводить до процесуально-правових наслідків» [26].

Проте необхідно зауважити, що у випадку укладення сторонами господарського спору мирової угоди не існує жодних гарантій того, що кожна зі сторін спору дотримуватиметься вимог частини 1 статті 193 ГПК України та виконуватиме мирову угоду в порядку й строки, передбачені цією угодою. У разі невиконання затвердженої судом мирової угоди ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень (ч. 3 ст. 193 ГПК України).

І справді, це має бути перший логічний крок у такій ситуації. Втім Державна виконавча служба/приватні виконавці відмовляють у відкритті виконавчого провадження, мотивуючи, наприклад, це тим, що ухвала суду, якою мирова угода затверджена немає сили виконавчого документу, тобто не відповідає вимогам, які закон установив для виконавчого документу (ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження»), у документі (ухвалі) відсутня вказівка на строк пред'явлення цього документу до виконання, або ж державний/приватний виконавець посилається на те, що така ухвала суду не містить указівки про спосіб примусового виконання мирової угоди, тобто відсутня безпосередня вказівка державному виконавцю про вчинення певних виконавчих дій. Також трапляються випадки, коли особа звертається з заявою до суду з вимогою про виконання ухвали про затвердження (визнання) мирової угоди, а суд відмовляє, посилаючись на те, що справу закрито (провадження у справі припинено). І це логічно, так як ухвалою суд затверджує мирову угоду та одночасно закриває справу (припиняє провадження у справі) [27].

В огляді судової практики Верховного Суду за липень 2020 року – серпень 2021 року, зокрема, зазначено, що наказ господарського суду про примусове виконання мирової угоди не може бути видано, оскільки провадження у справі припинено. У разі ухилення однієї зі сторін від виконання мирової угоди після закінчення строку (настання терміну) виконання нею своїх обов'язків за цією угодою, якщо ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди відповідає вимогам статті 18 Закону України «Про виконавче провадження», мирова угода є виконавчим документом у розумінні пункту 2 частини другої статті 17 названого Закону і підлягає виконанню державною виконавчою службою/приватними виконавцями. Отже, за наявності зазначеної умови позовна заява про спонукання до виконання мирової угоди не підлягає розгляду в господарських судах [27].

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Плисецький гранітний кар'єр» на рішення Господарського суду Київської області від 25.09.2020 року та постанову Північного апеляційного господарського суду від 24.03.2021 року у справі №911/1070/20 за позовом Публічного акціонерного товариства «Акціонерний

банк «Укргазбанк» до ТОВ «Плисецький гранітний кар'єр» про спонукання до виконання мирової угоди. Суд дійшов висновку, що «...на відміну від звичайного договору, мирова угода у позовному провадженні укладається в процесі розгляду справи у господарському суді у формі та на умовах, передбачених процесуальним законодавством; підлягає затвердженню господарським судом; припиняє процесуально-правові відносини сторін. Якщо мирова угода не виконується добровільно, вона виконується в порядку, встановленому для виконання судового рішення.

Згідно зі статтею 17 Закону України «Про виконавче провадження» (в редакції, чинній на момент затвердження мирової угоди) примусове виконання рішень здійснюється державною виконавчою службою на підставі виконавчих документів, визначених цим Законом. Відповідно до цього Закону підлягають виконанню державною виконавчою службою такі виконавчі документи, зокрема: постанови судів у господарських справах у випадках, передбачених законом.

Наказ господарського суду про примусове виконання мирової угоди не може бути видано, оскільки провадження у справі припинено. У разі ухилення однієї зі сторін від виконання мирової угоди після закінчення строку (настання терміну) виконання нею своїх обов'язків за цією угодою, якщо ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди відповідає вимогам статті 18 Закону України «Про виконавче провадження», мирова угода є виконавчим документом у розумінні пункту 2 частини другої статті 17 названого Закону і підлягає виконанню державною виконавчою службою. Отже, за наявності зазначеної умови позовна заява про спонукання до виконання мирової угоди не підлягає розгляду в господарських судах.

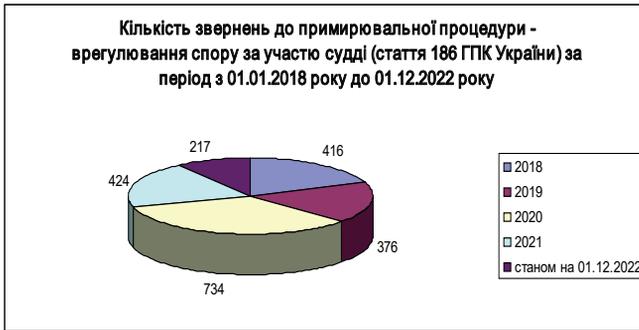
При цьому якщо ухвала суду про затвердження мирової угоди не відповідає вимогам до виконавчого документа, зазначеним у статті 18 Закону України «Про виконавче провадження», то така ухвала не має статусу виконавчого документа і сторона у справі не позбавлена права звернутися з позовом про спонукання до виконання мирової угоди, у разі задоволення якого господарський суд видає наказ» [27; 28].

З вищеведеного можна зробити висновок, що укладення мирової угоди – це не завжди компроміс. Для недобросовісного контрагента це може бути способом затягування часу виконання своїх обов'язків.

Однак для того, аби зрозуміти наскільки наразі ефективним в Україні є застосування примирювальних процедур, вважаємо необхідним провести кількісний аналіз показників їх застосування у господарському судочинстві. Також необхідно вказати й на те, що на сьогодні не існує офіційної статистики щодо застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві, оскільки річні форми звітів щодо здійснення правосуддя, затверджені Наказом Державної судової адміністрації України від 23 червня 2018 року № 325 не містять показників щодо примирювальних процедур (за виключенням кількісних показників щодо процедури врегулювання спору за участю судді у Довідках), а тому нами вико-

ристані відомості, що містяться у відкритих офіційних джерелах судової влади України.

Так, за даними судової статистики упродовж 2018 року до місцевих судів надійшло 44 598 позовних заяв у справах господарського судочинства [29], у 2019–66 470 [30], у 2020 році – 62 524 [31], у 2021 році – 64 742 [32], загалом 238 642 позовні заяви. Згідно відомостей Єдиного державного реєстру судових рішень за період з 01.01.2018 року до 01.12.2022 року кількість звернень до примирювальної процедури – врегулювання спору за участю судді (стаття 186 ГПК України) згадувалася у 2167 справах (Діаграма 1), кількість постановлених судами ухвал про затвердження мирової угоди (пункт 4 частини 1 статті 189 ГПК України) за цей же період становить 689 ухвал (Діаграма 2):

Діаграма 1. Кількість звернень до примирювальної процедури – врегулювання спору за участю судді (ст. 186 ГПК України) за період з 01.01.2018 року – до 01.12.2022 року

Діаграма 2. Кількість постановлених судами ухвал про затвердження мирової угоди (п. 4 ч. 1 ст. 189 ГПК України) за період з 01.01.2018 року – до 01.12.2022 року

Проте недивлячись на відсутність офіційної статистики щодо кількісних показників застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві,

результати проведеного нами аналізу відомостей, що містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень за період з 01.01.2018 року до 01.12.2022 року, все ж підтверджують нашу тезу про поступове поширення застосування примирювальних процедур, зокрема, врегулювання спору за участю судді у господарських спорах (ст. 186 ГПК України) та постановлених судами ухвал про затвердження мирової угоди за результатами врегулювання господарського спору за участю судді (п. 4 ч. 1 ст. 189 ГПК України), загалом питома вага звернення до процедури врегулювання спору за участю судді становить 0,91%, а питома вага затверджених мирових угод становить лише 0,29%.

Як ми вже зазначали вище, процедура медіації була запроваджена Законом України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року, що набув чинності 15 грудня 2021 року. Звісно, зрозумілим є те, що інноваційна для України примирювальна процедури – врегулювання спору за участі судді з'явилася в ГПК України раніше (у 2017 році) ніж в Україні було ухвалено відповідний Закон, яким визначено правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Проте сьогодні вже можна говорити й про підведення певних підсумків щодо ефективності звернення сторін господарського спору/конфлікту до такої примирювальної процедури як медіація. За період з 15.12.2021 року до 01.12.2022 року до проведення процедури медіації сторони звернулися у 620 господарських справах, що становить 0,96% від судових справ позовного провадження.

Тобто ми впевнено можемо говорити про те, що навіть сьогодні у надскладних умовах, що виникли в нашій державі в результаті широкомасштабної російської воєнної агресії проти України, а по суті, – війни, юридичні особи та фізичні особи – підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування гарантовано мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, можуть примиритися шляхом звернення до процедури врегулювання спору а участю судді, а також можуть примиритися, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу.

Недивлячись на поки, що зовсім невеликі кількісні показники звернень сторін господарських спорів/конфліктів до примирювальних процедур, усе ж підсумовуючи, ми можемо зробити висновок, що в Україні ці два види примирювальних процедур, які врегульовані чинним господарським процесуальним законодавством України, – процедура врегулювання спору за участю судді та медіація поступово набувають поширення. Однак, як ми вже зазначали вище, їх правове регулювання потребує певного вдосконалення. Кожна з цих процедур має свої переваги, і цінним є те, що сторони господарського спору мають право вибору – гарантоване

Законом право обрати та застосувати той чи інший вид примирювальної процедури.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження актуальної судової практики застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві ми змогли проаналізувати ефективність їх запровадження і застосування у процесі врегулювання господарських спорів. Результати дослідження надали можливості переконатися, що примирювальні процедури є новелою господарського судочинства, основною метою якої є забезпечення ефективного й швидкого вирішення господарських спорів, процесуальної економії, здійснення правосуддя із дотриманням принципів законності, рівності, справедливості та розвантаження судової системи.

Також на основі вищевикладеного стає зрозумілим, що врегулювання спору за участю судді та медіація не є тотожними поняттями, адже мають різну правову природу, процедурні особливості та нормативно-правову регламентацію (врегулювання спору за участю судді регламентоване ГПК України, а медіація – Законом України «Про медіацію»). З урахуванням того, що досліджувані примирювальні процедури є самостійними в практичній площині врегулювання господарських спорів можливе їх паралельне або суміжне застосування.

На нашу думку, з метою забезпечення ефективного та результативного здійснення врегулювання спору за участю судді, уникнення недоліків, які ускладнюють законодавчу регламентацію цього виду примирювальної процедури, необхідно здійснити перегляд окремих проблемних аспектів її нормативно-правового регулювання та внести зміни до чинного господарського процесуального законодавства, зокрема:

– частину 7 статті 188 ГПК України доповнити реченням такого змісту:

«Під юридичними порадами та рекомендаціями судді необхідно розуміти чіткі вказівки, надані суддею стороні (сторонам) спору, щодо дій сторони (сторін) у процедурі врегулювання спору за участю судді, які можуть бути використані ними з метою зловживання правами або як інструменти впливу одна на одну під час проведення врегулювання спору.»;

– частину 2 статті 190 ГПК України викласти у наступній редакції:

«2. Строк проведення врегулювання спору за участю судді залежно від обставин справи і з причин, визнаних судом поважними, зокрема, через велику кількість учасників процесу, необхідність залучення перекладача, об'єднання позовних вимог, неявку сторін з поважних причин, завантаженість судді, за участю якого здійснюється врегулювання спору тощо, може бути продовжено до 15 днів про що суд постановляє відповідну ухвалу.»;

– доповнити ГПК України новою Главою 5–1 «Примирення сторін», яка вміщуватиме статті 193–1 «Примирення сторін» та 193–2 «Виконання умов примирення».

Отже, є багато питань, що мають бути вирішені для забезпечення ефективного застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві. Водночас необхідність використання досліджуваних нами примирювальних процедур, зокрема процедури врегулювання господарського спору за участю судді та медіації є очевидною, оскільки їх застосування сприятиме поліпшенню доступу до правосуддя, скороченню навантаження на суди, допоможе скоротити строки розгляду справ та відсоток оскаржуваних рішень, дозволить зменшити судові витрати, а також поліпшити якість судових рішень, сприятиме підвищенню поінформованості населення з питань примирювальних процедур та забезпечить сторонам спору/конфлікту можливість усвідомленого вибору належного шляху його врегулювання та досягнення примирення між сторонами спору.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Наукова цінність даної статті полягає в тому, що це перше наукове дослідження інституту примирювальних процедур у господарському судочинстві України, яке містить юридичний аналіз ефективності їх практичного застосування судами України. Різні компоненти дослідження критично оцінюються на тлі сучасних державно-правових процесів, що відбуваються в нашій державі, зокрема, виокремлено недоліки, які ускладнюють законодавчу регламентацію примирювальних процедур у господарському судочинстві, виявлено та згруповано основні проблеми реалізації інституту примирювальних процедур у господарському судочинстві України, а також визначено перспективи його застосування.

Запропоновані у даному дослідженні рекомендації щодо вдосконалення законодавчого регулювання інституту примирювальних процедур та форм його реалізації в господарському судочинстві України на науково-теоретичному та практичному рівнях покликані акцентувати увагу науковців та практиків на необхідності здійснення перегляду окремих проблемних аспектів його нормативно-правового регулювання та внесення змін до чинного господарського процесуального законодавства України. Проведений у даному дослідженні аналіз судової статистики щодо кількості звернень сторін до примирювальних процедур у господарських справах, дозволив узагальнити судову практику щодо кількості таких звернень, визначити питому вагу звернення сторін до процедури врегулювання спору за участю судді та питому вагу затверджених мирових угод у загальній кількості примирювальних процедур, а також зробити висновки щодо ефективності застосування примирювальних процедур у сучасному господарському судочинстві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бобкова А. Новели проекту Господарського процесуального кодексу України. *Право України*. 2017. №9. С. 45–50.
- [2] Бойко Н. Заради спокою. Як досудове врегулювання спорів може посприяти відновленню довіри до вітчизняної Феміди. *Закон і бізнес*. 2014. №47–48. URL: <https://goo.gl/ZWiuBY> (дата звернення: 10.01.2023).

- [3] Бондаренко-Зелінська Н. Л. Врегулювання спору за участю судді: проблеми та перспективи застосування. *Університетські наукові записки*. 2018. № 67–68. С. 62–70.
- [4] Бутирська І. Врегулювання спору за участю судді: перспективи запровадження у господарський процес України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 79–83.
- [5] Бутирська І. А. Примирювальні процедури у господарському судочинстві. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні* : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 18–19 жовт. 2018 р.) [редкол.: О. В. Щербанюк (гол.), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці, 2018. С. 102–105.
- [6] Дяченко С. В., Божук І. Судова практика застосування альтернативних способів врегулювання спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 11–15.
- [7] Дяченко С. В., Бичок Т. П. Актуальні питання врегулювання спору за участю судді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 6. С. 86–89.
- [8] Дяченко С. В., Красько В. В. Домовитись не можна судитись. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5. С. 62–66.
- [9] Лесько А. О. Врегулювання спору за участі судді: проблеми і перспективи. *Правова держава*. 2019. № 34. С. 48–56.
- [10] Ментух Н. В. Врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. 2019. С. 101–103.
- [11] Петренко Н. О. Врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 73–77.
- [12] Резнікова В. Медіація (посередництво) як спосіб вирішення господарських спорів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 90. С. 10–15.
- [13] Романадзе Л. Д. Врегулювання спору за участю судді та інші процесуальні новели: вплив на розвиток медіації. URL: <http://mediation.ua/wp-content/uploads/2017/05/Statyua-pro-Mediatsiyu-v-proektah-protses-kodeksiv-2.pdf> (дата звернення: 10.01.2023).
- [14] Яценко С. Інститут врегулювання спору за участю судді: правова характеристика та вплив на господарський процес. *Право України*. 2017. № 9. С. 213–219.
- [15] Про медіацію : Закон України від 16.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 04.01.2023).
- [16] Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 04.01.2023).
- [17] Ухвала Господарського суду Дніпропетровської області від 11.05.2021 у справі № 904/5868/18. URL: <https://vkursi.pro/vsudi/decision/95571762> (дата звернення 15.11.2022).
- [18] Корінний С. О. Альтернативні способи вирішення спорів та інститут судової медіації в адміністративному процесі України: виклад основних доктринальних підходів. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 4. Т. 3. С. 128–134.
- [19] Корінний С. О. Зародження та розвиток судової медіації як інституту адміністративного права. *Юридичний бюлетень*. 2017. № 5. С. 152–157.
- [20] Рекомендація № R(86)12 Комітету міністрів державам-членам щодо заходів з недопущення та скорочення надмірного робочого навантаження на суди від 16.09.1986. URL: https://ips.ligazakon.net/document/mu86323?ed=1986_09_16 (дата звернення: 04.01.2023).
- [21] Степанова Т. В. Процедури примирення в господарському процесуальному законодавстві України: концептуальні засади та перспективи розвитку. *Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем*:

стан, проблеми, перспективи : матеріали Сьомої міжнар. наук.-практ. конф. для викладачів, аспірантів та молодих вчених (м. Одеса, 30–31 берез. 2012 р.). Одеса, 2012. Т. 2. С. 133–137.

- [22] Романадзе Л. Д. Малими кроками до Європи. *Юридична газета online*. 2019. 12 черв. URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/malimi-krokami-do-evropi-.html> (дата звернення: 09.10.2022).
- [23] Мамницький В. Ю., Кахнова М. Г. Врегулювання спору за участю судді: проблемні аспекти правозастосовчої практики. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 64. С. 112–123.
- [24] Белінська І. А. Основні критерії психологічного профілю медіатора. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 18. С. 34–43.
- [25] Левіцький Є. Медіація vs Врегулювання господарського спору за участю судді. *Юридична газета*. 2017. № 27–28 (577-578). С. 44–45.
- [26] Гордієнко Т. О. Мирова угода в господарському процесі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 94–97. URL: http://www.pap.in.ua/1_2017/29.pdf (дата звернення: 12.11.2022).
- [27] Огляд практики розгляду Верховним Судом справ у спорах щодо недоговірних зобов'язань, якщо такі рішення ухвалені у спорах, віднесених до юрисдикції господарських судів. *Рішення, внесені до ЄДРСР за липень 2020 року – серпень 2021 року*. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1204006/> (дата звернення: 04.01.2023).
- [28] Постанова КГС ВС від 28.01.2021 у справі № 910/16262/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/94517809/> (дата звернення: 04.01.2023).
- [29] Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2018 році. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/media/ogl_2018.pdf (дата звернення: 04.01.2023).
- [30] Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2019 році. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/ogl_2019.pdf (дата звернення: 04.01.2023).
- [31] Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2020 році. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/ogl_2020.pdf (дата звернення: 04.01.2023).
- [32] Огляд даних про стан здійснення правосуддя за перший квартал 2021 року. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/IV_kvartal_21 (дата звернення: 04.01.2023).

REFERENCES

- [1] Bobkova, A. (2017). Amendments to the draft Economic Procedure Code of Ukraine. *Law of Ukraine*, 9, 45–50.
- [2] Boiko, N. (2014). For peace of mind. How pre-trial settlement of disputes can contribute to the restoration of trust in the domestic Themis. *Law and business*, 47–48. Retrieved from <https://goo.gl/ZWiuBY>.
- [3] Bondarenko-Zelinska, N. L. (2018). Dispute settlement with the participation of a judge: problems and prospects of application. *University scientific notes*, 67–68, 62–70.
- [4] Butyrska, I. (2017). Settlement of a dispute with the participation of a judge: prospects for introduction into the economic process of Ukraine. *Entrepreneurship, economy and law*, 12, 79–83.
- [5] Butyrska, I. A. (2018). Conciliation procedures in commercial litigation. *Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference «Modern challenges and actual problems of judicial reform in Ukraine»* [editorial board: O. V. Shcherbaniuk (head), A. S. Tsybuliak-Kustevych (secretary) and others]. Chernivtsi, 102–105.

- [6] Diachenko, S. V., & Bozhuk, I. (2019). Judicial practice of alternative dispute resolution methods. *Entrepreneurship, economy and law*, 12, 11–15.
- [7] Diachenko, S. V., & Bychok, T. P. (2018). Actual issues of dispute settlement with the participation of a judge. *Legal scientific electronic journal*, 6, 86–89.
- [8] Diachenko, S. V., & Krasko, V. V. (2020). It is impossible to agree to sue. *Carpathian Legal Herald*, 5, 62–66.
- [9] Lesko, A. O. (2019). Dispute settlement with the participation of a judge: problems and prospects. *Constitutional state*, 34, 48–56.
- [10] Mentukh, N. V. (2019). Settlement of a dispute with the participation of a judge in commercial proceedings. *Legal scientific electronic journal*, 5, 101–103.
- [11] Petrenko, N. O. (2018). Settlement of a dispute with the participation of a judge in commercial proceedings. *Entrepreneurship, economy and law*, 10, 73–77.
- [12] Rieznikova, V. (2012). Mediation as a way of resolving economic disputes. *Legal sciences*, 90, 10–15.
- [13] Romanadze, L. D. *Dispute settlement with the participation of a judge and other procedural novelties: influence on the development of mediation*. Retrieved from <http://mediation.ua/wp-content/uploads/2017/05/Stattya-pro-Mediatsiyu-v-proektah-protses-kodeksiv-2.pdf>.
- [14] Iatsenko, S. (2017). Institute of dispute settlement with the participation of a judge: legal characteristics and impact on the economic process. *Law of Ukraine*, 9, 213–219.
- [15] On Mediation: Law of Ukraine (2021, November). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875–20#Text>.
- [16] Economic Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine (1991, November). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798–12#Text>.
- [17] Decision of the Commercial Court of Dnipropetrovsk Region (2021, May, case № 904/5868/18). Retrieved from <https://vkursi.pro/vsudi/decision/95571762>.
- [18] Korinnyi, S. O. (2017). Alternative methods of dispute resolution and the institution of judicial mediation in the administrative process of Ukraine: an overview of the main doctrinal approaches. *Visegrad Journal on Human Rights*, 4(3), 128–134.
- [19] Korinnyi, S. O. (2017). Origin and development of judicial mediation as an institution of administrative law. *Legal bulletin*, 5, 152–157.
- [20] Recommendation № R(86)12 of the Committee of Ministers to member states on measures to prevent and reduce excessive workload on courts (1986, September). Retrieved from https://ips.ligazakon.net/document/mu86323?ed=1986_09_16.
- [21] Stepanova, T. V. (2012). Conciliation procedures in economic procedural legislation of Ukraine: conceptual foundations and development prospects. *Materials of the Seventh International Scientific and Practical Conference for teachers, graduate students and young scientists «Modern enterprise management technologies and the possibilities of using information systems: state, problems, prospects»*. Odessa, 2, 133–137.
- [22] Romanadze, L. (2019). Small steps to Europe. *Legal newspaper online*. Retrieved from <http://yur-gazeta.com/golovna/malimi-krokami-do-evropi.html>.
- [23] Mamnytskyi, V. Iu., & Kakhnova, M. H. (2019). Dispute settlement with the participation of a judge: problematic aspects of law enforcement practice. *Journal of East European Law*, 64, 112–123.
- [24] Belinska, I. A. (2012). Basic criteria of a mediator's psychological profile. *Problems of modern psychology*, 18, 34–43.
- [25] Levitskyi, Ye. (2017). Mediation vs Settlement of an economic dispute with the participation of a judge. *Legal newspaper*, 27–28 (577-578), 44–45.

- [26] Hordiienko, T. O. (2017). Settlement agreement in the economic process. *Comparative and analytical law*, 1, 94–97. Retrieved from http://www.pap.in.ua/1_2017/29.pdf.
- [27] Review of the practice of consideration of cases by the Supreme Court in disputes regarding non-contractual obligations, if such decisions are made in disputes referred to the jurisdiction of commercial courts. *Decisions entered into the register for July 2020 – August 2021*. Retrieved from <https://court.gov.ua/press/news/1204006/>.
- [28] Decision of the Commercial Court of Cassation of the Supreme Court (2021, January, case №910/16262/19. Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94517809/>.
- [29] Review of data on the state of administration of justice in 2018. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/media/ogl_2018.pdf.
- [30] Review of data on the state of administration of justice in 2019. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/ogl_2019.pdf.
- [31] Review of data on the state of administration of justice in 2020. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/main_site/ogl_2020.pdf.
- [32] Review of data on the state of administration of justice for the first quarter of 2021. Retrieved from https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/IV_kvartal_21

Ярослав Сергійович Ярош

Аспірант

Кафедра економічного права та економічного судочинства

Навчально-науковий інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

01033, вул. Володимирська, 60, Київ, Україна

Yaroslav S. Yarosh

Postgraduate

Department of Economic Law and Economic Justice

Educational and Scientific Institute of Law

Taras Shevchenko Kyiv National University

01033, 60 Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Ярош Я. С. Ефективність застосування примирювальних процедур у господарському судочинстві України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т 30. №2. С. 244–265.

Suggested Citation: Yarosh, Y. S. (2023). Efficiency of the application of conciliation procedures in the economic justice of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 30(2), 244–265.

Стаття надійшла / Submitted: 27/03/2023

Доопрацьовано / Revised: 27/04/2023

Схвалено до друку / Accepted: 30/06/2023